

บทที่ 4

วิเคราะห์การเยียวยาความเสียหายที่มีใช้เงินจาก กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาด

ในสังคมปัจจุบันเมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น หน้าที่ในการดำเนินคดี โดยหลักแล้วจะตกอยู่แก่รัฐ ซึ่งรัฐจำเป็นต้องหาดุลยภาพระหว่างการจัดการกับอาชญากรรมด้วยการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษอย่างมีประสิทธิภาพ และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลมิให้ถูกล่วงละเมิดจากการกระทำอันมิชอบของเจ้าพนักงาน ส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในสมัยใหม่นอกจากจะมุ่งเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษแล้ว ยังได้ให้ความสำคัญกับการสร้างหลักประกันแก่สิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งรวมถึงการให้ความคุ้มครองต่อผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา การดำเนินคดีอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษตามกฎหมายควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิของผู้บริสุทธิ์ โดยมีกฎหมายเพื่อให้อำนาจเจ้าพนักงานในการที่จะไปละเมิดสิทธิของผู้อื่นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของส่วนรวม แต่ก็มีข้อจำกัดที่ไม่ให้เจ้าพนักงานละเมิดสิทธิเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด โดยกำหนดไว้ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดที่อยู่ในฐานะผู้ต้องหาหรือจำเลยอย่างชัดเจนและมีกระบวนการอื่นๆ เพื่อควบคุมการละเมิดสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยมากเกินไป

ซึ่งแนวทางในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศไทย พบว่ามีลักษณะในการเยียวยาอยู่สองรูปแบบ คือ 1) การเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งมีอยู่สองลักษณะ คือการเยียวยาในลักษณะที่เป็นการสงเคราะห์จากรัฐ และการเยียวยาในลักษณะที่เป็นการชดเชยค่าสินไหมทดแทน และ 2) การเยียวยาความเสียหายโดยการใช้สิทธิทางศาล ซึ่งผู้เสียหายและจำเลยสามารถใช้สิทธิฟ้องต่อศาลเพื่อให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตน โดยอาศัยหลักกฎหมายแพ่งในเรื่องละเมิด

หลายครั้งที่จำเลยผู้บริสุทธิ์ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดจนถูกควบคุมตัวหรือถูกขังจนได้รับความเสียหายมีสาเหตุมาจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดพลาด ตั้งแต่ขั้นตอนการร้องทุกข์กล่าวโทษอาจโดนกลั่นแกล้งนำความเท็จมาแจ้งหรือเข้าใจผิด ส่วนขั้นตอนการสอบสวนอาจดำเนินการสอบสวนโดยไม่รอบคอบหรือปฏิเสธหน้าที่โดยไม่ชอบ ชักง่วง หลอกลวง หรือใช้กำลังเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับสารภาพ หรือมีการสร้างพยานหลักฐานเท็จหรือให้บุคคลมาเป็นพยาน

เท็จเพื่อปรักปรำผู้ต้องหา ซึ่งพยานหลักฐานนี้อาจเชื่อได้ว่าในระหว่างนี้เกิดเหตุจริง จนทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เป็นเหตุให้การใช้อำนาจรัฐอาจกระทบสิทธิและเสรีภาพ และเกิดความเสียหายด้านชื่อเสียงและด้านหน้าที่การงานของผู้ถูกกล่าวหา

4.1 การพิจารณาการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาด

ผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นกลุ่มคนที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำของผู้กระทำความผิด และมีส่วนสำคัญในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่เริ่มการจับกุม การชี้ตัวผู้กระทำความผิด การมอบ พยานหลักฐานให้แก่เจ้าพนักงาน จนถึงการเป็นพยานในศาล พิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิด ผู้เสียหายมักไม่ได้รับความสนใจจากฝ่ายต่างๆ ในการที่จะชดเชยในสิ่งที่สูญเสียหรือแม้แต่การยอมรับในสิทธิที่มีอยู่ ซึ่งเรียกว่า สิทธิของผู้เสียหาย

ปัจจุบันพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มีวัตถุประสงค์ คือผู้บริสุทธิ์ที่ต้องถูกดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้น ข่อมถือเป็นผู้เสียหายจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ แม้จะมีสิทธิในการได้รับการเยียวยา โดยการใช้สิทธิทางศาลได้ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องในคดีนั้น แต่ใน ขณะเดียวกันบุคคลดังกล่าวก็ยังคงเป็นฝ่ายที่ได้รับความเสียหายต่อไป โดยอาจไม่ได้รับการเยียวยา และแม้ว่ามีสิทธิที่จะฟ้องร้องให้หน่วยงานของรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีระบบให้รัฐจัดให้มีกองทุนชดใช้ค่าทดแทนให้แก่จำเลยในกรณีดังกล่าวโดยตรง นอกจากจะเป็นอันสอดคล้องต่อหลักมาตรฐานสากลของนานาอารยประเทศ และเป็นการบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วยังเป็นมาตรการย้อนกลับมาเตือนจิตสำนึกของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ตระหนักถึงการคุ้มครองสิทธิของบุคคลด้วย ซึ่งในพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดแนวทางการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาด ได้กำหนดหลักเกณฑ์การจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาไว้ในหมวด 5 มาตรา 20 กำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายไว้ในมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว และได้กำหนดอัตราการจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ซึ่งประกาศดังกล่าวได้กำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน

ตารางการเปรียบเทียบการเยียวยาผู้เสียหายด้านตัวเงิน

ประเทศไทย	ประเทศญี่ปุ่น	ประเทศเกาหลี	ประเทศสหรัฐอเมริกา
500 บาทต่อวัน	ไม่น้อยกว่า 1,000 เยน แต่ไม่เกิน 12,500 เยน ต่อ 1 วัน	อย่างน้อยวันละ 5,000 วอน แต่ไม่เกิน อัตราที่พระราช กฤษฎีกากำหนด	อย่างต่ำ 1,500 เหรียญ แต่ไม่เกิน 5,000 เหรียญ

ตารางการเปรียบเทียบการเยียวยาผู้เสียหายด้านชื่อเสียง

ประเทศไทย	ประเทศญี่ปุ่น	ประเทศเกาหลี	ประเทศสหรัฐอเมริกา
ไม่มีหลักเกณฑ์	ประกาศโฆษณาคำ วินิจฉัยของศาลเกี่ยวกับ การกำหนดค่าทดแทน ในหนังสือพิมพ์	ประกาศคำพิพากษา เรื่อง ค่าทดแทนใน ราชกิจจานุเบกษา และการประกาศใน หนังสือพิมพ์รายวัน	ประกาศราชกิจจา นุเบกษา การลง หนังสือพิมพ์รายวัน หรือการได้รับคำ พิพากษาว่าเป็นผู้ บริสุทธิ์

ตารางการเปรียบเทียบการเยียวยาผู้เสียหายด้านหน้าที่การงาน

ประเทศไทย	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศสหรัฐอเมริกา
ไม่มีหลักเกณฑ์ใน พระราชบัญญัติค่าตอบแทน ผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยใน คดีอาญา พ.ศ. 2544 แต่เฉพาะ การเยียวยาข้าราชการที่ได้รับ ความเสียหายจากการออกคำสั่ง ที่ผิดพลาดตามพระราชบัญญัติ ระเบียบข้าราชการพลเรือน	กลับเข้ารับราชการ โดยจะต้อง เป็นตำแหน่งเดิมที่ผู้นั้นดำรง อยู่ก่อนพ้นจากราชการหรือ ตำแหน่งที่เทียบเท่า	1. ยกเลิกคำสั่งหรือการกระทำ อันเป็นการจัดการทรัพยากร บุคคล 2. ให้กลับมารับตำแหน่งเดิม 3. ให้เงินเดือนตกเบิก ย้อนหลัง 4. ล้างประวัติอันเป็นผลมา จากการกระทำหรือคำสั่งที่ไม่ ชอบ

พ.ศ. 2551		5. คืบสิทธิการลาหรือสิทธิประโยชน์ในที่สุดสูญเสียไป อันเป็นผลโดยตรงจากการกระทำหรือคำสั่งอันไม่ชอบด้วยกฎหมายของส่วนราชการ
-----------	--	---

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าทั้งประเทศไทย ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลี ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นให้แก่จำเลยเป็นตัวแทนตามกฎหมายของแต่ละประเทศทั้งสิ้น แต่การเยียวยาความเสียหายที่โดยมิใช่ตัวแทนแบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านชื่อเสียง และด้านหน้าที่การงาน พบว่าการเยียวยาความเสียหายในด้านของชื่อเสียง มีประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลี และประเทศสหรัฐอเมริกา โดยประเทศญี่ปุ่นใช้การประกาศโฆษณาคำวินิจฉัยของศาลเกี่ยวกับการกำหนดค่าทดแทนในหนังสือพิมพ์ ส่วนประเทศเกาหลีมีการประกาศคำพิพากษา เรื่อง ค่าทดแทนในราชกิจจานุเบกษา และการประกาศในหนังสือพิมพ์รายวัน และประเทศสหรัฐอเมริกาเยียวยาผู้เสียหายโดยประกาศราชกิจจานุเบกษา การลงหนังสือพิมพ์รายวัน หรือการได้รับคำพิพากษาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

ส่วนการเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยด้านหน้าที่การงาน พบว่าประเทศสหรัฐอเมริกามีการยกเลิกคำสั่งหรือการกระทำอันเป็นการจัดการทรัพยากรบุคคลให้กลับมารับตำแหน่งเดิม ให้เงินเดือนตกเบิกย้อนหลัง ล้างประวัติอันเป็นผลมาจากการกระทำหรือคำสั่งที่ไม่ชอบ และคืบสิทธิการลาหรือสิทธิประโยชน์ในที่สุดสูญเสียไป อันเป็นผลโดยตรงจากการกระทำหรือคำสั่งอันไม่ชอบด้วยกฎหมายของส่วนราชการ และประเทศฝรั่งเศสมีการเยียวยาผู้เสียหายโดยส่งกลับเข้ารับราชการในตำแหน่งเดิมที่ผู้นั้นดำรงอยู่ก่อนพ้นจากราชการหรือตำแหน่งที่เทียบเท่า ส่วนกฎหมายในประเทศไทยนั้นพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ยังไม่มีหลักเกณฑ์การเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยด้านหน้าที่การงานและด้านชื่อเสียงแต่อย่างใด ซึ่งมีแต่เฉพาะการเยียวยาข้าราชการที่ได้รับความเสียหายจากการออกคำสั่งที่ผิดพลาดตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551

นอกจากนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการแก้ไขความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในเรื่องแรกนั้น ได้แก่

1. การปล่อยชั่วคราวระหว่างการสอบสวนและพิจารณานั้นควรถือเป็นเรื่องสำคัญ และควรให้ปล่อยชั่วคราวเป็นหลักจริงๆ ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันการปล่อยชั่วคราวจะต้องมี

หลักประกัน ไม่ว่าจะเป็นคนหรือทรัพย์สินเสมอ เพราะการปล่อยชั่วคราวจะเป็นการลดความเสี่ยงของการที่รัฐดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดพลาด

2. มาตรการควบคุม หรือใช้เครื่อง Electronics Monitoring ควบคุมในบ้านหลังจากการปล่อยชั่วคราวได้ เพื่อป้องกันสังคมให้ปลอดภัย

3. รัฐควรส่งเสริมการเก็บข้อมูลและพัฒนาการตรวจพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ รวมถึง การตรวจ DNA เพื่อตรวจว่า DNA ที่พบในที่เกิดเหตุเป็น DNA ที่ตรงกับผู้กระทำ ความผิดหรือไม่ การรวบรวมพยานหลักฐาน และการตรวจสอบพยานหลักฐาน

4. ควรจัดให้มีนายความที่มีประสิทธิภาพช่วยเหลือจำเลยในการต่อสู้คดี

5. ควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ให้สามารถรื้อฟื้นคดีได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ อีกทั้งให้มีการร่วมมือกันระหว่างเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมที่จะแก้ไขปัญหาความผิดพลาดนี้อย่างรวดเร็วและเป็นธรรมต่อไป

4.2 การเยียวยาความเสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดโดยใช้ตัวเงินเพียงอย่างเดียว

กระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดนั้นสืบเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจมีการควบคุมตัวหรือฝากขังผู้ต้องหาเป็นระยะเวลาานพอที่จะได้พยานหลักฐานที่เพียงพอในบางคดีอาจถูกควบคุมหรือถูกขังในระหว่างการพิจารณาจนกว่าคดีจะถึงที่สุด¹ หากหลังจากพิจารณาคดีแล้วผลปรากฏว่าจำเลยผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาด ซึ่งโดยปกติหลักประกันพื้นฐานของจำเลยให้สันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา แต่ในทางความเป็นจริงจำเลยได้ถูกกลั่นแกล้งหรือถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพตั้งแต่ถูกจับกุมแล้ว หากหลังจากมีคำพิพากษาจำเลยไม่ใช้ผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดหรือถูกกักขังแก่งจากผู้อื่น หรือโดยการให้การเท็จส่งผลให้จำเลยที่ถูกควบคุมตัวหรือถูกขังเป็นระยะเวลาานจำเลยจึงควรที่จะได้รับการชดเชย² การจ่ายค่าทดแทนนั้นส่วนใหญ่จะจ่ายค่าทดแทนให้กับจำเลยที่ได้รับความเสียหายดังกล่าว ทั้งที่สามารถคำนวณเป็นเงินได้และไม่สามารถคำนวณเป็นเงินได้เป็น

¹ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2555). *โครงการแนวทางการจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาโดยรัฐ อันเกิดจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 : กรณีศึกษาองค์กรศาลเป็นผู้พิจารณาสั่งจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา*. รายงานการศึกษาระดับสมบูรณณ์ เสนอต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. หน้า 7.

² คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 8.

เงิน ซึ่งในความเป็นจริงนั้นเงินค่าชดเชยดังกล่าวไม่สามารถชดเชยกับความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมด เนื่องจากความเสียหายประเภทที่ไม่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ เช่น ความเสียหายเนื่องจากการ ถูกไล่ออกจากงาน ความเสียหายด้านชื่อเสียง เงินนั้นไม่สามารถทำให้ความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วกลับคืนสู่สถานะเดิมได้อย่างแท้จริง

รัฐจึงมีแนวคิดในการเยียวยาจำเลยในคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบและเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น นอกจากจะเป็นการชดเชยความเสียหายจากการที่บุคคลผู้บริสุทธิ์ต้องได้รับและยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นของสังคมที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมของรัฐให้กลับคืนมา แนวคิดนี้มาจากหลักเกณฑ์ของสหประชาชาติ โดยกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1699 มาตรา 14 (6) ซึ่งมีใจความว่าบุคคลใดต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดและหากต่อมามีการกลับคำพิพากษาหรือมีการอภัยโทษเพราะเหตุที่บุคคลนั้นไม่ได้กระทำความผิดเนื่องจากพยานหลักฐานใหม่ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมบุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนตามกฎหมาย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นมีส่วนรู้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนในการปกปิดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น

นอกจากนี้ พิธีสารฉบับที่ 7 มาตรา 3 ซึ่งออกตามความแห่งอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็ได้บัญญัติถึงหลักกฎหมายที่รับจะต้องเยียวยาให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ด้วย ซึ่งในอนุสัญญาฉบับนี้มีข้อความทำนองเดียวกันกับความที่บัญญัติในกติกาสากลว่าด้วยสิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 แต่ได้บัญญัติข้อความเพิ่มเติมถึงวิธีการที่รัฐต้องเยียวยานอกเหนือไปจากการชดเชยค่าทดแทน กล่าวคือ จำเลยมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากรัฐโดยวิธีการอื่นตามสมควรอีกด้วย³

ในปัจจุบันเมื่อเกิดความผิดพลาดที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดหรือความบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ความรับผิดชอบโดยรัฐจะอยู่ในรูปแบบของการจ่ายค่าทดแทนในสองลักษณะ คือเป็นเงินที่รัฐพึงจ่ายให้โดยอาศัยหลักกฎหมายแห่งในลักษณะมูลละเมิดลักษณะหนึ่ง และลักษณะเงินสงเคราะห์ที่รัฐพึงช่วยเหลือเยียวยาให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์⁴

³ *European Convention on Human Rights*, Protocol No 7, Article 3

⁴ วรรณิกา สุดาจันทร์. (2553). *ปัญหาการจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544*. การศึกษาอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 31 .

แนวคิดในการเยียวยาแก่จำเลยในคดีอาญาโดยใช้สิทธิทางศาล กรณีที่ผู้กระทำละเมิดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำการในหน้าที่ หน่วยงานของรัฐที่เจ้าหน้าที่ผู้นั้นสังกัดก็อาจเข้ามาร่วมรับผิดชอบผู้กระทำละเมิดด้วย โดยอาจมีกระบวนการที่หน่วยงานต้นสังกัดที่รับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายแก่บุคคลที่ได้รับความเสียหายไปแล้วไปใช้สิทธิไล่เบี้ยไปกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้กระทำละเมิดต่อไป นอกจากนี้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดจนเกิดความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญา อาจเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาก็ได้ ซึ่งกรณีนั้นนอกจากที่รัฐจะต้องเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นให้แก่จำเลยแล้วในส่วนตัวของผู้พิพากษาเองก็ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในมูลละเมิดที่เกิดขึ้นนั้นด้วยโดยอาศัยหลักกฎหมายในเรื่องละเมิดเหมือนในกรณีของประเทศญี่ปุ่น

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์ โดยสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามสมควร ตลอดจนบรรดาสหสิทธิที่เสียไปเพราะการนั้นคืน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เห็นได้จากการให้รัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการเยียวยาให้กับผู้เสียหายเนื่องจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด โดยการให้งบประมาณจัดสรรเพื่อทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้น ในแต่ละประเภทจะกำหนดเงื่อนไขและจำนวนเงินที่แน่นอนการจ่ายค่าทดแทนให้กับจำเลยที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาด

ในการเยียวยาความเสียหายให้กับจำเลย โดยจ่ายเป็นค่าทดแทนซึ่งหมายถึง เงินทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่จำเลยมีสิทธิได้รับเนื่องจากการตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี และปรากฏว่าคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีนั้นฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 3 ซึ่งค่าทดแทนที่ทดแทนความเสียหายดังกล่าวจะคำนวณจากความเสียหายที่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ทั้งหมด และความเสียหายที่ไม่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ มาจ่ายค่าทดแทนให้กับจำเลยเป็นเงิน

ผู้เขียนเห็นว่ากรณีที่รัฐเยียวยาความเสียหายโดยการจ่ายเป็นเงินในทุกกรณีนั้นไม่สามารถชดเชยความเสียหายให้ตรงกับความต้องการของผู้เสียหายได้ เป็นเพียงการใช้เงินของรัฐเพื่อปลอบขวัญให้กับผู้เสียหายมากกว่าการเยียวยาให้กลับสู่ฐานะเดิมของผู้เสียหาย เนื่องจากเงินที่จ่ายให้กับผู้เสียหายนั้นเป็นเงินเพียงก้อนเดียว ซึ่งไม่สามารถเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมด โดยความเห็นของศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ กล่าวว่า การเยียวยาโดยใช้เงินไม่สามารถชดเชยความเสียหายได้ทั้งหมดหากความเสียหายเป็นเรื่องละเมิด สามารถชดใช้เป็นเงินหรือชดใช้โดยการคืนสิทธิในกรณีการใช้ดุลยพินิจไม่ถูกต้อง ศาลปกครองสั่งคืนตำแหน่งในกรณีศาลอาญา

ยกฟ้อง เนื่องจากพยานเท็จ ก็สามารถคืนสิทธิได้เมื่อถูกออกจากราชการเพราะประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง⁵

จากพระราชบัญญัติค่าตอบแทนและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544⁶ เพื่อเป็นการรับรองสิทธิในการรับความช่วยเหลือจากรัฐของบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้เป็นส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้นและไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น รวมทั้งการรับรองสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนในกรณีของบุคคลซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันที่สุดในการคดีนั้น ว่าข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด ดังที่บัญญัติไว้ใน

มาตรา 20 จำเลยมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ต้อง

1. เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ
2. ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และ
3. ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้อง

ในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงพึงเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

ในคดีที่มีจำเลยหลายคนจำเลยคนใดถึงแก่ความตายก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด และคณะกรรมการเห็นสมควรจ่ายค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยอื่นที่ยังมีชีวิตอยู่ถ้าเป็นเหตุอยู่ในลักษณะคดีจำเลยที่ถึงแก่ความตายนั้นมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

จากมาตรา 20 ผู้วิจัยสรุปได้ว่าจำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนต้องเป็นผู้ที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงพึงเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด⁷ จากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวผู้มีสิทธิเรียกร้องค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายนั้นจะถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ และอยู่ในฐานะจำเลยเท่านั้นการที่ผู้บริสุทธิ์ถูกควบคุมตัว หรือยังเกิดได้จากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาด เป็นการขัดกับหลักสันนิษฐานที่ว่า

⁵ ณรงค์ ใจหาญ บทสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2561 ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

⁶พระราชบัญญัติค่าตอบแทน และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา. 20, มาตรา 21.

⁷พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544. มาตรา 20.

ให้ถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ไว้จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย^๘ ผู้บริสุทธิ์ที่ถูกควบคุมหรือขังนั้นส่วนใหญ่จะถูกควบคุมหรือขังเป็นเวลานานทั้งในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนและชั้นพนักงานอัยการตั้งฟ้องจนกระทั่งศาลพิจารณาพิพากษาซึ่งเป็นระยะเวลาอันจนผู้บริสุทธิ์ขาดอิสรภาพ ขาดโอกาส ขาดความน่าเชื่อถือ และทำให้ผู้นั้นต้องมีตราบาปไปตลอดชีวิต

มาตรา 21 การกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามมาตรา 20 ให้กำหนดตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. ค่าทดแทนการถูกคุมขัง ให้คำนวณจากจำนวนวันที่ถูกคุมขังในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา
2. ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจหากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี
3. ค่าทดแทนในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตาย และความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี จำนวนไม่เกินที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง
4. ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี
5. ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

ผู้เขียนเห็นว่าในปัจจุบันประเทศไทยยังคงจ่ายค่าทดแทนให้กับจำเลยในกรณีถูกคุมขัง ตามจำนวนวันที่ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล และยังมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ อีก โดยคิดจากความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วคำนวณมาเป็นตัวเงิน โดยออกเป็นกฎกระทรวงมาบังคับใช้แล้วนั้น จะเห็นได้ว่าประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญกับการเยียวยาโดยตัวเงินมากกว่า แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับความเสียหายด้านชื่อเสียงและด้านหน้าที่การงานที่เงินก็ไม่อาจจะชดใช้คืนได้ และเงินไม่อาจจะชดใช้ได้เพียงพอกับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้ที่ได้รับ ความเสียหายจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาด

ซึ่งสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ถือว่ารัฐเป็นผู้ผิดพลาดในการคุ้มครองประชาชนในรัฐให้มีความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย ดังนั้นเมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นส่งผลทำให้ประชาชนต้องได้รับความเสียหาย แม้จะมีสิทธิในการได้รับการเยียวยาจากผู้กระทำความผิด โดยตรงจากการใช้สิทธิในทางศาลแล้วก็ตาม แต่ในหลายกรณีกลับพบว่าไม่สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดเพื่อมารับผิดชดใช้ค่าเสียหาย หรือในกรณีที่จับกุมได้ผู้กระทำความผิดก็มีฐานะยากจนไม่สามารถชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายได้

^๘ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. ข้อ 11 (1).

ดังนั้นรัฐจึงไม่ควรรับผิดชอบเยียวยาเพียงการสงเคราะห์ให้กับผู้เสียหายเท่านั้น แต่ยังคงต้องรับผิดชอบไปถึงขนาดการเยียวยาเพื่อให้ผู้เสียหายสามารถกลับคืนสู่ฐานะเดิมของตนได้ ส่วนในกรณีของจำเลยนั้นย่อมเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นความผิดพลาดของรัฐโดยตรง จากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของหน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นรัฐจึงต้องเข้ามารับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับจำเลย หรืออาจกล่าวได้ว่าการเยียวยาจำเลยในคดีอาญาในลักษณะการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนี้ เป็นแนวคิดในเรื่องละเมิดทางแพ่งซึ่งต้องมีการเยียวยา ชดใช้ตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และเป็นการชดเชยวิถีชีวิตที่ต้องเสียไปจากการถูกจำคุกในระหว่างการพิจารณาคดี

เมื่อได้รับความเสียหายจากการดำเนินคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด การเยียวยาแก่จำเลยในคดีอาญาโดยรัฐนี้ เป็นกรณีการชดใช้ความเสียหายแก่บุคคลผู้บริสุทธิ์ที่ถูกดำเนินคดีอาญาเนื่องจากความผิดพลาด หรือความบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือของเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อกรณีดังกล่าวคือรัฐ โดยรัฐต้องจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตลอดจนบรรดาสีทธิที่เสียไปเพราะการนั้นคืน ตามหลักความรับผิดชอบของรัฐในมูลละเมิดทางแพ่ง กล่าวคือความรับผิดชอบหรือการเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาโดยรัฐนั้นจะอยู่ในรูปแบบของการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามหลักกฎหมายแพ่ง ซึ่งในกรณีดังกล่าวรัฐต้องเยียวยาชดใช้ตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และเป็นการชดเชยวิถีชีวิตที่ต้องเสียไปจากการถูกจำคุกในระหว่างการพิจารณาคดี โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือเพื่อเรียกความเชื่อมั่นของสังคมที่เสียไปเนื่องจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดให้กลับคืนมาเช่นเดิมนอกจากนั้นยังถือเป็นการบังคับให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความรอบคอบ และความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น

อีกทั้งมีข้อสังเกตได้อีกประการหนึ่งว่า การทำให้บุคคลดังกล่าวสามารถกลับไปสู่ฐานะที่ใกล้เคียงกับที่เป็นอยู่เดิมให้มากที่สุด แต่ปัญหาที่พบตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 คือการให้ความช่วยเหลือนั้นมุ่งพิจารณาเฉพาะด้านการเงินเท่านั้น โดยมีได้มีการให้ความช่วยเหลือในเรื่องอื่นด้วยทั้งที่มีความจำเป็นเช่นเดียวกัน ดังนั้นการเยียวยาให้กับผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาควรที่จะให้ความสำคัญต่อการเยียวยาในด้านอื่นๆ ด้วย เช่น การฟื้นฟูสภาพจิตใจ หรือร่างกาย ตลอดจนการฝึกอาชีพ เป็นต้น ซึ่งอาจบัญญัติกฎหมายขึ้นอีกฉบับหนึ่งต่างหากในลักษณะที่เป็นกฎหมายให้การช่วยเหลือที่ไม่ใช่ทางการเงินแก่ผู้เสียหายและกำหนดให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งที่มีใช้สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายเป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.3 การเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดในด้านชื่อเสียง

การเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดในประเทศญี่ปุ่นกฎหมายได้คุ้มครองบุคคลซึ่งถูกควบคุมตัวหรือกักขังก่อนศาลมีคำวินิจฉัยคดี และภายหลังบุคคลดังกล่าวได้รับคำวินิจฉัยตามกระบวนการพิจารณาตามปกติ หรือในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ หรือการยื่นฎีกาในกรณีพิเศษว่ามีได้กระทำความผิด และบุคคลซึ่งถูกบังคับโทษในทางอาญาแล้ว และภายหลังบุคคลดังกล่าวได้รับวินิจฉัยตามอุทธรณ์ ซึ่งยื่นเมื่อพ้นกำหนดการยื่นอุทธรณ์หรือในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ หรือการยื่นฎีกาในกรณีพิเศษว่ามีได้กระทำความผิด โดยมีหลักเกณฑ์การจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายเป็นเงินที่แน่นอนแล้วแต่กรณี แต่ในทางปฏิบัติในกรณีที่ศาลมีคำวินิจฉัยผิดพลาดอย่างมาก จะมีประกาศโฆษณาคำวินิจฉัยของศาลเกี่ยวกับการกำหนดค่าทดแทนในคดีอาญาในหนังสือพิมพ์ด้วย

นักวิชาการในประเทศญี่ปุ่นได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการประกาศโฆษณาดังกล่าวว่ามีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการเยียวยาชื่อเสียงของผู้เสียหายให้กลับคืนดี โดยศาลจะไม่ลงข้อความกล่าวขอโทษแก่ผู้เสียหายถึงแม้ว่าผู้เสียหายจะเรียกร้องก็ตาม จะเห็นได้ว่าการเยียวยาโดยมิใช่ตัวเงินในประเทศญี่ปุ่นใช้วิธีการประกาศโฆษณาคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการกำหนดค่าทดแทนในคดีอาญาในหนังสือพิมพ์ซึ่งมีลักษณะที่คล้ายกับสาธารณรัฐเกาหลีซึ่งมีการเยียวยาโดยมิใช่ตัวเงินในกรณีศาลพิพากษาให้จำเลยได้รับค่าทดแทน ศาลจะสั่งให้มีการประกาศคำพิพากษาดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาภายในสองสัปดาห์นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา และในกรณีมีคำร้องจากผู้ร้องขอศาลอาจสั่งให้ประกาศคำพิพากษาในหนังสือพิมพ์รายวันซึ่งผู้ร้องเป็นผู้เลือกและต้องกระทำภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ร้องขอ เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกาที่มีการเยียวยาความเสียหายโดยการประกาศราชกิจจานุเบกษา การลงหนังสือพิมพ์รายวัน หรือการได้รับคำพิพากษาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์เพื่อเป็นการเยียวยาชื่อเสียงให้กลับคืน

ในประเทศญี่ปุ่นนั้นได้มีการเยียวยาผู้เสียหายในด้านชื่อเสียงโดยการประกาศโฆษณาคำวินิจฉัยของศาลเกี่ยวกับการกำหนดค่าทดแทนในหนังสือพิมพ์เพื่อวัตถุประสงค์ในการเยียวยาชื่อเสียงให้กลับคืนดี ซึ่งกระบวนการประกาศโฆษณานั้นเป็นการใช้อำนาจของศาลในการสั่งให้ดำเนินการในประเทศไทยการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดจะมีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะ โดยการพิจารณาค่าเสียหายอยู่ที่คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาอยู่แล้ว ซึ่งตามกฎหมายค่าตอบแทนในคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น ได้บัญญัติให้บุคคลที่ได้รับคำวินิจฉัยให้ได้รับค่าตอบแทนใน

คดีอาญาสามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลประกาศโฆษณาคำวินิจฉัยอย่างย่อในราชกิจจานุเบกษาและในหนังสือพิมพ์ที่ผู้ยื่นคำร้องขอเป็นผู้เลือกไม่เกิน 3 ฉบับๆ ละไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง ได้ภายในกำหนดระยะเวลา 2 เดือนนับแต่วันที่คำวินิจฉัยในเรื่องค่าทดแทนในคดีอาญาถึงที่สุด โดยรัฐเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ในการเยียวยาตามกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่นนั้นเป็นเพียงการประกาศโฆษณาคำวินิจฉัยที่กำหนดให้มีการจ่ายค่าทดแทนในคดีอาญาเท่านั้น เนื้อหาของข้อความที่กฎหมายบัญญัติให้มีการโฆษณามีได้มีบทบังคับถึงขนาดให้รัฐมีหน้าที่ในการกล่าวขอโทษ หรือกล่าวแสดงความเสียใจต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดแต่อย่างใด

การเยียวยาผู้เสียหายจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด โดยการจ่ายเป็นเงินเพียงอย่างเดียวตามหลักเกณฑ์ที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ในการนี้การเยียวยาความเสียหายที่คืนต้องถึงขนาดผู้เสียหายกลับสู่ฐานะเดิมก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยถือเป็นหน้าที่ของรัฐในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองประชาชนแต่รัฐเองทำให้ประชาชนได้รับความเสียหายจากการปฏิบัติหน้าที่ อีกทั้งมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้ให้สิทธิแก่จำเลยในการได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในกรณีการถูกคุมขังและค่าใช้จ่ายอื่นๆ โดยจ่ายเป็นเงินซึ่งเป็นการเยียวยาความเสียหายที่ยังไม่ครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงได้ทั้งหมด ซึ่งความเสียหายบางประเภทเงินไม่สามารถชดเชยให้กลับสู่ฐานะเดิมได้ โดยเฉพาะความเสียหายด้านชื่อเสียงและด้านหน้าที่การงาน

เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 พบว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้มีได้บัญญัติถึงในเรื่องของการเยียวยาความเสียหายที่เกี่ยวกับชื่อเสียงให้แก่จำเลย ซึ่งถูกศาลวินิจฉัยว่าได้กระทำความผิดต่อมาภายหลังศาลได้กลับคำวินิจฉัยเดิม และมีคำวินิจฉัยว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด ผู้เขียนเห็นควรที่จะมีการบัญญัติการเยียวยาจำเลยดังกล่าวขึ้นเพิ่มเติม เพื่อให้จำเลยที่ได้รับความเสียหายจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดได้รับการเยียวยาที่ครบถ้วนและเหมาะสม ทั้งนี้เพราะการที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดบุคคลต้องตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญานั้น แม้ในภายหลังศาลจะได้มีคำวินิจฉัยว่าจำเลยดังกล่าวมิได้เป็นผู้กระทำความผิดแล้วก็ตาม แต่ความเสียหายทางด้านชื่อเสียง ความทุกข์ทรมาน ความเสียหายทางด้านจิตใจที่ได้รับการตราหน้าจากสังคมต่างๆ ที่ตนเป็นผู้บริสุทธิ์ ตลอดระยะเวลาที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือที่เกิดจากการถูกควบคุมตัวในชั้นสอบสวน ชั้นพิจารณาคดีโดยศาลและการถูกบังคับโทษต่างๆ นั้นเป็นความเสียหายที่มีผลกระทบอย่างมากต่อจำเลยที่ได้รับการเยียวยาด้วยตัวเงินเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่เป็นการเพียงพอ

ผู้เขียนเห็นถึงความสำคัญของความเสียหายด้านชื่อเสียง ซึ่งเห็นว่าประเทศไทยมีกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายในกรณีดังกล่าวอยู่แล้ว ควรที่จะเพิ่มช่องทางการเยียวยา ด้านชื่อเสียงโดยการประกาศโฆษณาคำวินิจฉัยของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนฯ ที่ว่าจำเลย สมควรได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนเงินเท่าไรนั้น ตามเงื่อนไขของพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 การเยียวยา ด้านชื่อเสียงอีกทางหนึ่งคือการใช้ดุลยพินิจของผู้พิพากษาในการสั่งให้ประกาศราชกิจจานุเบกษาหรือ ประกาศหนังสือพิมพ์เรื่องการจ่ายค่าทดแทนให้กับจำเลยที่ได้รับความเสียหายในกระบวนการ ยุติธรรมที่ผิดพลาด ซึ่งหากประเทศไทยให้ความสำคัญกับความเสียหายด้านชื่อเสียงดังกล่าว ควรมี การนำเสนอ แนวทางการเยียวยาความเสียหายโดยการประกาศค่าทดแทนที่จำเลยได้รับ เนื่องจาก ได้รับความเสียหายจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดลงในราชกิจจานุเบกษาหรือ หนังสือพิมพ์รายวัน ให้กับผู้พิพากษาเพื่อเป็นแนวทางในการใช้ดุลยพินิจต่อไป⁹

4.4 การเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดในด้านหน้า ที่การงาน

ในประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ให้ความสำคัญของความเสียหายด้านหน้าที่การงาน ของผู้เสียหายที่เคยรับราชการก่อนมีความพิพากษาให้จำคุกจนต้องถูกไล่ออกจากราชการนั้น ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการเยียวยาให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการถูกดำเนินคดีอาญาโดย ผิดพลาดนั้น ยกตัวอย่าง เช่น ในมลรัฐ New York การเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาด นอกจากเยียวยาเป็นเงินและการเยียวยา ด้านชื่อเสียงของจำเลยแล้ว ยัง มีการเยียวยาความเสียหายเนื่องจากการถูกดำเนินคดีอาญาจนต้องถูกลงโทษไล่ออกจากราชการ โดย รัฐชดเชยเป็นเงินและต้องดำเนินการให้ผู้เสียหายกลับสู่ฐานะเดิมก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ทางอาญา ตัวอย่างเช่น ยกเลิกคำสั่งหรือการกระทำอันเป็นการจัดการทรัพยากรบุคคล ให้กลับมารับ ตำแหน่งเดิม ให้เงินเดือนตกเบิกย้อนหลัง ล้างประวัติ อันเป็นผลมาจากการกระทำหรือคำสั่งที่ ไม่ชอบ และคืนสิทธิการลาหรือสิทธิประโยชน์ในที่สุดสูญเสียไป อันเป็นผลโดยตรงจากการกระทำ หรือคำสั่งอันไม่ชอบด้วยกฎหมายของส่วนราชการ เพื่อให้บรรลุป่าประสงฆ์ที่จะทำให้ผู้เสียหาย กลับสู่สภาพเดิมในส่วนของรัฐ Conseil d'Etat

⁹ รุ่งนภา ธรรมมา. (2555). *การเยียวยาความเสียหายแก่ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ถูกลงโทษทางวินัยโดยคำสั่งที่ ไม่ชอบด้วยกฎหมาย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย์. หน้า 88.

ส่วนในสาธารณรัฐฝรั่งเศสก็ได้มีการเยียวยาข้าราชการที่ถูกลงโทษทางวินัยและคำสั่งลงโทษนั้นที่ออกมาไม่ชอบ ได้มีการเยียวยาความเสียหายให้กับผู้ที่ถูกลงโทษโดยการชดเชยความเสียหายในส่วนที่เกี่ยวกับทางก้าวหน้าในอาชีพของข้าราชการในช่วงที่พ้นจากราชการเสมือนว่าข้าราชการผู้นั้นไม่เคยถูกลงโทษไล่ออกหรือปลดออกจากราชการมาก่อน การให้กลับเข้าตำแหน่งเดิมที่ผู้นั้นดำรงอยู่ก่อนพ้นจากราชการหรือตำแหน่งที่เทียบเท่า ซึ่งโดยหลักแล้วต้องไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลอื่นที่ดำรงตำแหน่งอยู่

ความเสียหายด้านหน้าที่การงาน ถือเป็นความเสียหายที่มีผลกระทบต่อผู้เสียหายมากที่สุด และเป็นความเสียหายที่เงินไม่สามารถเยียวยาให้กลับสู่ฐานะเดิมได้ จากการศึกษาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งที่ปกครองโดยไม่ชอบนั้น และถูกลงโทษโดยฐานความผิดไล่ออกภายหลังพิสูจนได้ว่าไม่ได้กระทำความผิด หรือคำสั่งนั้นเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบตามกฎหมายการเยียวยาในปัจจุบันอยู่ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 โดยให้อำนาจคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม (ก.พ.ค.) ในการเยียวยาเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยใช้กระบวนการปกครองเพื่อช่วยให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายกลับเข้าทำงานในตำแหน่งเดิม ผู้วิจัยเห็นว่าประเทศไทยมีกระบวนการเยียวยาผู้เสียหายที่เกิดจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม และกฎหมายที่เยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งทางปกครองโดยไม่ชอบ ถึงแม้ว่ากฎหมายทั้งสองฉบับมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากกระบวนการของรัฐ แต่กฎหมายทั้งสองฉบับนี้ต่างก็มีข้อจำกัดในการให้ความช่วยเหลือ

ดังนั้นหากมีการประสานความเชื่อมโยงระหว่างกฎหมายทั้งสองฉบับให้สามารถดำเนินการร่วมกันได้ จะเพิ่มประสิทธิภาพในการเยียวยาให้สามารถเยียวยาได้ตรงกับความต้องการ และมีประสิทธิภาพมากที่สุด การเชื่อมโยงกฎหมายดังกล่าวโดยการจัดทำบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding - Mou) ระหว่างหน่วยงานรักษาการตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 เพื่อเป็นการร่วมมือกันในการช่วยเหลือผู้เสียหายระหว่างคณะกรรมการตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และคณะกรรมการตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 โดยความร่วมมือของคณะกรรมการฯ ทั้งสองคณะจะพิจารณายกเว้นเงื่อนไขที่มีผลกระทบที่ให้กับบุคคลที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดนั้นไม่ได้รับการเยียวยา ให้ได้รับการเยียวยาตามสมควรทั้งในด้านการรับเงินค่าทดแทนและในด้านการรับกลับเข้าทำงาน

กระบวนการนำจำเลยที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดและต้องถูกลงโทษทางวินัย (ไล่ออก) เนื่องจากถูกดำเนินคดีอาญาจนกระทั่งถูกจำคุก แต่ปรากฏว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด เมื่อผู้เสียหายถูกไล่ออกเนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดแล้ว ในส่วนของการถูกไล่ออกเป็นส่วนหนึ่งของคำสั่งทางปกครอง ซึ่งสำนักพิทักษ์ระบบคุณธรรม (ก.พ.ค.) มีหน้าที่กำหนดระเบียบเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายโดยพิจารณาจากโทษ และสั่งให้กลับเข้ารับราชการเยียวยาเงินเดือนทั้งหมดที่ควรได้รับถ้ายังอยู่ในราชการ รวมทั้งสิทธิประโยชน์อื่นๆ ทั้งนี้ในกรณีศาลปกครองเมื่อศาลเพิกถอนคำสั่งโดยให้มีผลย้อนหลังตั้งแต่วันที่มิคำสั่ง หน่วยงานต้นสังกัดต้องบรรจุกลับในตำแหน่งเดิมหรือตำแหน่งเทียบเท่า และต้องได้รับการเยียวยาเงินเดือนเช่นเดียวกับยังอยู่ในราชการ¹⁰

ในประเทศไทยได้มีการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดโดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้มีการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบด้านการงาน โดยจ่ายเป็นเงิน เรียกว่า ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ระหว่างถูกดำเนินคดีซึ่งก็คือเงินที่อาจทำมาหาได้ระหว่างถูกดำเนินคดีแต่ไม่ได้หมายรวมถึงหน้าที่การงานที่ต้องเสียไปซึ่งอาจทำมาหาได้ในอนาคต หรือตำแหน่งหน้าที่การงาน จากการศึกษาพบว่า การเยียวยาในด้านหน้าที่การงานมีอยู่ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 ได้มีการกำหนดแนวทางการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบจากคำสั่งทางปกครองไว้ในหลายมาตรา เช่น การเยียวยาตามมาตรา 71 กรณีศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอนคำสั่งแต่งตั้ง โดยตั้งนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อตั้งการ

ซึ่งการเยียวยาความเสียหายให้ผู้อุทธรณ์ตามมาตรา 120 หรือผู้ร้องทุกข์ตามมาตรา 124 ซึ่งกำหนดให้ ก.พ.ค. มีอำนาจเยียวยาเฉพาะกรณีที่ ก.พ.ค. มีคำวินิจฉัยให้แก้ไข ยกเลิก หรือเปลี่ยนแปลงคำสั่ง และหาก ก.พ.ค. มีคำวินิจฉัยให้ยกเลิก แก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งในภายหลังแล้ว ผู้อุทธรณ์หรือผู้ร้องทุกข์นั้นได้รับการเยียวยาเมื่อผู้นั้นเป็นผู้สุจริต หรืออาจมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดแต่ไม่ถึงกับเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงได้ โดยพระราชบัญญัติฯ ได้กำหนดแนวทางการเยียวยาความเสียหายไว้เป็นการเฉพาะแล้วแนวทางการเยียวยาในด้านหน้าที่การงานสามารถใช้กฎหมายที่มีอยู่แล้ว ทั้งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 นำมาพิจารณาประกอบการเยียวยาให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น

¹⁰ รุ่งนภา ธรรมมา. (2555). *การเยียวยาความเสียหายแก่ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ถูกลงโทษทางวินัยโดยคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 8.

กล่าวโดยสรุป แม้ในประเทศไทยจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยหรือผู้เสียหายจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดแล้วก็ตาม แต่การแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือการลดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม และการป้องกันมิให้เกิดอาชญากรรมขึ้น นอกจากนั้นเมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นแล้วต้องหาตัวผู้กระทำผิดที่แท้จริงมาดำเนินคดีให้ได้ ซึ่งต้องมีกระบวนการเพื่อป้องกันมิให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกดำเนินคดี อันจึงสมควรตามความมุ่งหมายของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ดังนั้นหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทุกหน่วยงานควรตระหนักร่วมกันว่า การป้องกันสิทธิของประชาชนเป็นหนทางที่ดีที่สุดไม่ว่าจะเป็นประชาชนที่อาจตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม หรือผู้บริสุทธิ์ที่อาจตกเป็นจำเลย นอกจากนั้นควรให้สังคมและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นตามมาด้วย